

## КЛЮЧОВЕ ЗАПИТАННЯ

Що об'єднує національні громади сучасної України?  
Чому Україна залишається рідною домівкою  
для багатьох етносів?

**Основні поняття, ідеї:** Україна — багатонаціональна держава, полікультурність, поліетнічність

### ЗАВДАННЯ ► Джерела 1–2

★ Які гарантії національним меншинам надає українське законодавство (Джерела 1 та 2)? Випишіть їх у вигляді окремих положень або таблиці.

★ Як часто вам доводилося бути свідком порушення або недотримання тих правових норм, що вказані в Джерелах 1 та 2? Прокоментуйте та визначте можливі причини їх появи.

### ► 1. Офіційний документ. Закон України «Про національні меншини в Україні»

**Стаття 1.** Україна гарантує громадянам республіки незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення. <...>.

**Стаття 6.** Держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови у державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних

культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Пам'ятки історії і культури національних меншин на території України охороняються законом. <...>.

**Стаття 11.** Громадяни України мають право вільно обирати та відновлювати національність.

Примушення громадян у будь-якій формі до відмови від своєї національності не допускається.

**Стаття 12.** Кожний громадянин України має право на національні прізвище, ім'я та по батькові.

Громадяни мають право у встановленому порядку відновлювати свої національні прізвища, ім'я та по батькові.

Закон України. Про національні меншини в Україні (№ 2495-XII від 25.06.92 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 36. — С. 529. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2494-12>



## ► 2. Офіційний документ. Конституція України

**Стаття 11.** Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин.

**Стаття 24.** Громадяни мають рівні конституційні права та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

---

Конституція України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Українська правнича фундація, 1996. — С. 6, 9.

### ЗАВДАННЯ ► Джерела 3–10

- ★ Розгляньте Джерела 3–10. Про що вони свідчать? Зміст яких положень Джерел 1 та 2 вони ілюструють?
- ★ Як ви вважаєте, чому Українська держава дбає про розвиток культурних традицій інших етносів, вивчення рідної мови, відзначення їх національних свят?
- ★ Які національні, релігійні свята відзначають етнічні групи вашого населеного пункту (міста, села, селища, району)?

## ► 3. Фотодокументи



*Пам'ятник польському поету-романтику Адаму Міцкевичу у м. Львові*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://wikimapia.org/3859388/uk/>



*Пам'ятник російському поету О. С. Пушкіну в м. Тернополі*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

#### ▶ 4. Фотодокумент



*Мечеть Ахатъ-Джамі в м. Донецьку, на першому поверсі якої знаходиться «Український ісламський університет»*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

#### 5. Фотодокумент



*Дні угорсько-єврейської культури в м. Мукачево, червень 2011 р.*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://panorama-mukachevo.com/2011/06/16/9215/>

#### ▶ 6. Фотодокумент



*Обкладинка шкільного підручника з івриту, виданого в Україні*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forumn.kiev.ua/Forum73/73-08.html>

#### 7. Фотодокумент



*Інформаційна таблиця про назву вулиці, м. Берегово, Закарпатська обл.*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://travelua.com.ua/zakarpatska\\_beregovo.html](http://travelua.com.ua/zakarpatska_beregovo.html)



► 8. Фотодокумент



*м. Донецьк, фестиваль національної кухні, серпень 2011 р.  
Білоруська національна кухня*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.donoda.gov.ua/main/ua/publication/content/1363.htm>

► 9.3 інформаційного порталу



Традиційний фестиваль молдовської та румунської культур «Мерцішор» відбувся 28 лютого у Новоселицькому будинку культури за участю аматорських колективів Новоселицького, Герцаївського, Глибоцького і Сторожинецького районів, Одеської області та Республіки Молдова. Організатор фестивалю — відділ культури і туризму Новоселицької райдержадміністрації та міжрайонне товариство молдавської культури Буковини. Гості фестивалю мали нагоду оглянути виставку народних умільців, картин, написаних викладачами та учнями Новоселицької художньої школи та мерцішорів — провісників весни.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zik.ua/ua/news/2010/03/01/218884>

► 10. Плакат

**ЗАВДАННЯ ► Джерела 10–12**

- \* Які проблеми виникають у національних груп сучасної України (Джерела 10–12)? Що може їх спричинити. В який спосіб етнічні групи намагаються розв'язати ці проблеми?
- \* Що спричинило міжетнічні конфлікти, описані в Джерелах 11 та 12? За яких умов їх можна було б уникнути або вирішити?
- \* Чи мали місце міжетнічні конфлікти, що відбувалися на території вашого краю (села, міста, району, області) в останні роки? Чому вони виникали? Хто та як їх врегулював?



[Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.bg-ua.org/upload/images/img\\_1310376377.jpg](http://www.bg-ua.org/upload/images/img_1310376377.jpg)



## ► 10. Із Заяви лідера кримських татар Мустафи Джемільова. 09.12.2010

«Сьогодні лише один з десяти дітей має можливість здобути шкільну освіту рідною мовою. Це прямий шлях до втрати ідентичності і швидкої асиміляції кримськотатарського народу», — наголосив Джемільов на зустрічі у Канаді зі спікером Сенату (верхня палата парламенту) Ноелем Кінселлою, повідомляє УНІАН з посиланням на прес-службу меджлісу.

«Нагадавши, що після насильницької депортації кримських татар у 1944 році, мова корінного народу Криму була під забороною впродовж майже 50 років, Мустафа Джемільов звернув увагу на той факт, що за 20 років незалежності України було відкрито лише 14 шкіл з кримськотатарською мовою навчання».

У ході зустрічі також порушувалася тема свободи віросповідання. За словами Джемільова, з 630 мечетей, що існували до приходу більшовиків до Криму в 1917 році, мусульманським громадам повернені тільки десятки, в напівзруйнованому стані, а також зусиллями віруючих збудовано понад 80 нових мечетей.

---

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/news/>

## ► 11. Із газетного повідомлення «Газета по-українськи». 05.09.2011

На Житомирщині у селищі міського типу Миропіль близько 500 осіб провели акцію протесту проти побиття циганами свого односельця Івана Бабича та проти «циганського безладу». Як наслідок, представники місцевої влади пообіцяли покарати винних.

Зокрема, за інформацією активістів, 29 серпня мешканця Мирополя Івана Бабича було побито групою осіб циганської національності. За їхніми словами, причиною нападу на Бабича став попередній конфлікт, під час якого чоловік вступився за дівчину, до якої чіплялись цигани. Останні пізніше вистежили його і напали групою близько 8 чоловік. Перший удар було нанесено автомобільним домкратом в обличчя, після чого Бабич знепритомнів.

На заклик активістів зібратись 3 вересня у центрі Мирополя та «покласти край циганському безладу» прийшли близько 500 осіб. Люди на півтори години перекрили рух по головній дорозі, вимагаючи покарати винних та вигнати з селища усіх осіб циганської національності.

---

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://gazeta.ua/articles/np/\\_na-zhitomirschini-lyudi-vistupili-proti-ciganskogo-svavillya/398166](http://gazeta.ua/articles/np/_na-zhitomirschini-lyudi-vistupili-proti-ciganskogo-svavillya/398166)

## ► 12. Із повідомлення «Народної правди». 02.07.2009

Як повідали тоді корінні дніпропетровчани, вірменські поселення існують в Магдалинівському районі Дніпропетровської області вже понад 20 років. Нині вірмени поставали фермерами і взялися розпайовувати на себе місцеві землі.

Згодом в Новопетрівській сільській раді, а це чотири населених пункти, розпочалося активне оформлення пасовищ на представників вірменської громади, серед яких, як стало відомо, виявилися такі, що



не зареєстровані на цій території і навіть не мають українського громадянства. Селяни звинуватили в потуранні цьому місцеву владу: районну адміністрацію й відділ земельних ресурсів зокрема <...>.

Після проведення декількох велелюдних сходок, де населення висловило своє обурення вищезазначеними подіями, на адресу активістів, що виступили на заході, від представників вірменської громади почали надходити погрози.

Мазур О. Г. Марганець: грона гніву дозріли? [Електронний ресурс] / Олексій Миколайович Мазур // Українська правда. — Режим доступу: <http://narodna.prawda.com.ua/local/4a4cb956e21d9/>

## ЗАВДАННЯ ► Джерела 13–16

★ Які факти свідчать про те, що для вірменина Сергія Параджанова Україна стала рідною домівкою (Джерело 13)?

★ У чому суть «єврейського щастя» Т. Литовченка (Джерело 14)?

★ Чому школярі смт Сатанів (Тернопільська обл.) вирішили навести лад на єврейському цвинтарі (Джерело 15)? Про що це свідчить?

★ Як Емілія Тенглер-Куроченко, маючи українське громадянство, не забуває про своє національне коріння (Джерело 16)?

★ Що об'єднує героїв Джерел 13–16?

## ► 13.3 інтерв'ю із Сергієм Параджановим



### ДОВІДКА

Параджанов Сергій Йосипович (1924–1990) — вірменський і український кінорежисер, народний артист УРСР, лауреат Державної премії України імені Т. Шевченка року (посмертно). Міжнародне визнання прийшло до Параджанова після екранізації 1964 року повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Фільм отримав 39 міжнародних нагород, 28 призів на кінофестивалях (із них — 24 гран-прі) у двадцять одній країні.

Хочу сказати <...>, що я вірменин. Я колись закінчив інститут у таких великих майстрів, як Олександр Довженко та Ігор Савченко. І був направлений на Україну, де полюбив українську поезію, етнографію, костюм, просту хату, які, як гриби, самі вирости. Тоді було ще багато солом'яних хат, це було 30 років тому. І я розмовляю українською мовою. Це моя мова. Мабуть, я не зовсім оволодів нею, бо 15 років сидів у радянській тюрмі, а за цей час міг вивчити цю велику мову і краще розмовляти. І не ображати моїх глядачів тим, що я роблю якісь помилки орфографічні і діалектичні. Прошу не ображатися на мене, бо для мене це — велика шана, що я жив на Україні, любив цю землю. І коли мене вислали з цієї землі, я залишив тут своє серце. Я горець, але любив степ, великий український степ.

[Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ukrajinciberlinu.wordpress.com>



## ► 14. Думка сучасника. Тимур Литовченко



**ДОВІДКА**  
Тимур Литовченко — сучасний український письменник-фантаст, журналіст, лауреат премії імені О. Гончара.

«...Маю прізвище Литовченко і по батькові пишу Іванович. З приводу чого інший єврей — учитель математики ледь не «зарізав» мені законну «п'ятірку» в десятому класі, коли я виходив на золоту медаль. Але з моїм єврейським щастям, в останню мить він випадково дізнався, що в моєї матері — «п'ята графа». І виставив ту оцінку, на яку я справді тягнув.

З моїм єврейським щастям у дитинстві від мене ретельно приховували, що я — галахічний єврей. Тому росли з мене інтернаціонального хлопчика, проте добрі знайомі (й навіть далекі українські родичі) казали мені «жидівська пика», «жид клятий» та інші неприємні речі все-таки доволі часто, аби я нарешті повірив їм.

І тепер я по-єврейськи щасливий від усвідомлення факту своєї належності до настільки древнього й незвичайного народу! А також, що в українських паспортах немає «п'ятої графи», і всі подібні заморочки з крахом «совка» самі собою відійшли не на другий — на десятий план...».

Литовченко Тимур. Моє єврейське щастя [Електронний ресурс] / Тимур Литовченко // Інший Бік. — Режим доступу: <http://otherside.com.ua/news/detail.php?lang=1&id=479>

## ► 15. Із повідомлення в пресі. «Історична правда»



### Школярі смт Сатанів розчищають могильні стели на єврейському кладовищі

Стародавній сатанівський єврейський цвинтар називають у путівниках «музеєм під відкритим небом». Він знаменитий не лише своїм поважним віком (найдавніші пам'ятники тут датуються ще початком XVI ст.) але й високохудожнім оформленням кам'яних стел. Особливо красиві стели XVII–XVIII ст. — на цей час випадає пік розквіту різблярського мистецтва.

Навести лад на цвинтарі зголосилися учні місцевої школи. Вони почистили від моху та лишайників частину найкрасивіших пам'ятників, де через товсту «шкірку» наростів барельєфи стали майже непомітними.

Городоцька РДА відгукнулася на ініціативу, відрядивши до Сатанова місцевого історика та краєзнавця Ігоря Олійника, аби він розповів дітям про історію селища, сатанівської єврейської громади та про значення символіки, «зашифрованої» в декоративних барельєфах.

«Ми хотіли, щоб діти ближче ознайомилися з культурою та звичаями єврейського народу, який віками жив поруч, — зазначив голова райдержадміністрації Володимир



Вербановський. — Адже всі конфлікти починаються з незнання та нерозуміння сусіда. А з таких справ народжується толерантність та між-національна злагода».

У Сатанові почистили єврейське кладовище-музей [Електронний ресурс] // Історична правда. — Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/short/2011/06/6/41789>.

## ► 16. Із інформаційного порталу радіостанції «Радіо Свобода»



### Чешка Емілія Тенглер-Куроченко з онукою: «Ми пустили тут свої корені»

Емілія Тенглер-Куроченко — чешка за походженням — народилась і все життя мешкає в Молодаві під Дубном. Іще 1870 року сюди, на викуплені в місцевого поміщика землі, прибули 55 чеських родин. І донині в селі збереглися всі чеські хати, котрі будували ще прадіди нинішніх дубенських чехів, із традиційними квітниками біля них.

Пані Емілія від мами перейняла всі найпопулярніші різновиди чеської випічки, вміння майстерно плести мережива. Нині вона передає їх своїй онуці, а ще переповідає їй історію волинських чехів.

Пані Емілія каже, що волинські чехи були майстерними рільниками, вирощували зернові, хміль, фруктові сади, овочі. Її батько був висококласним столяром, дід — полковником, працював у пожежній команді. Але батько не повернувся з фронту — загинув у 1943 році, звольючи Словаччину від нацистів. А вже через п'ять років більшість чехів виїхала з України.

Нині чехів у районі лише близько двохсот п'ятдесяти — решта виїхала на прабатьківщину. Зв'язки з Чехією підтримують постійно, навчають дітей чеської в родинах та недільній школі культурного товариства «Стромовка», розповідає голова культурного товариства чехів у Дубні Антоніна Пономаренко. Діти з чеських родин часто відвідують табори і бувають із культурними поїздками на прабатьківщині, здобувають у Чехії вищу освіту.

Так само активно діють інші культурні товариства. За останні роки на будинках у Дубні з'явилося чимало меморіальних дошок із іменами відомих діячів краю. Серед них чимало представників інших національностей — таких, як «батьки» польського театру Тадеуш Чацький, Войцех Богуславський, єврейський «езоп» Яків Кранц, народна чеська поетеса Антонія Гжебовська та інші.

Одарченко В. На Рівненщині започаткований фестиваль національних культур «У родинному колі» [Електронний ресурс] / Валентина Одарченко // Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1843506.html>.